

Aktsiaseltsis Tallinna Sadam võimalike korrupsiooniriskide tuvastamiseks moodustatud uurimiskomisjoni 10. märtsi 2016. a istungi päevakorrapunkti 1 juures toimunud arutelu üleskirjutus

Artur Talvik

Täna räägime riigi osaluspoliitika kujundamisest ja koordineerimisest. Esimene külaline on Rahandusministeeriumi (edaspidi RM) riigivara osakonnajuhataja asetäitja Tarmo Porgand. Kui kaua Te olete olnud Rahandusministeeriumis? Kui kaua Te olete osalenud ja seotud riigi osaluspoliitikaga?

Tarmo Porgand

Olen olnud Rahandusministeeriumis 2000.aastast ja põhimõtteliselt selle valdkonnaga seotud sama kaua. Olen olnud erinevates positsioonides alates spetsialistist kuni osakonnajuhataja asetäitjani. Osakonnal on olnud aegade jooksul erinevad nimed, kuid kõnesolev teema on olnud valdkonnaks alates ikkagi sealt 2000-ndatest peale.

Artur Talvik

Millised on Teie peamised ülesanded?

Tarmo Porgand

RM-l on riigi osaluspoliitika regulatsiooni väljatöötamine, selle uuendamine, jälgimine, kuidas rakendatakse ja lisaks veel valitsusele osaluse regulatsioonist ja sellekohasest poliitikast ülevaadete tegemine. Valitsuse otsuste eelnõude kooskõlastamine sihtasutuste ja äriühingute puhul, kui nende tegevused nõuavad valitsuse otsust. RM kitsamas võtmes tegeleme RM valitsemisalas olevate ettevõtetega. Omaniku rollis.

Artur Talvik

Teil (RM) on neid kõige rohkem?

Tarmo Porgand

Meil ei ole, suurem valitseja on MKM (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium). Kui räägime äriühingutest, siis neid on kokku ca 35; 20 on MKM valitsemisalas. Viimaste „liigutamistega“ võivad need numbrid olla veidi muutunud. Eelmise aasta lõpul asutati kaks äriühingut juurde. Täpset numbrit peast kohe ei oska öelda.

Artur Talvik

RM-is on valminus Roheline Raamat. Millal selle tegemine algas ja mis ole selle ajendiks?

Tarmo Porgand

Stardihetk oli 2014 aastal, minister oli siis (Jürgen) Ligi. Tööülesanne selles võtmes, et sellest sai Roheline Raamat, formeerus lähtuvalt koalitsioonileppest. Rohelise Raamatu eesmärgiks oli riigi osalusega äriühingute juhtimise poliitika uuendamine, värskendamine. Esmalt tööülesandena konkretiseerida need teemad, mis on probleemsed kus on parandamise ruumi. Lahendused tulevad Valgesse Raamatusse. Valge Raamatu baasil valitsus otsustab, milline alternatiiv töösse läheb, vajadusel muudetakse õigusakte, konkretiseeritakse käitumispraktikat jne.

Artur Talvik

Missugune oli osaluspoliitika alusdokument? Kas varasemalt oli juhised olemas?

Tarmo Porgand

Kui räägime raamistikust, mis on kogu aeg olemas olnud, siis juba 1995. aastal oli olemas õigusakt, mis reguleeris riigi osalust äriühingutes. Selle õigusakti muudatust tegime aastal 2004, mis hakkas kehtima 2005 ja 2009 oli esitatud koondaruanne Vabariigi Valitsusele. Selle ühes peatükis kirjeldasime lähtealuseid, millest riik võiks juhinduda. Seadus pigem reguleerib suhteliselt täpselt, kuidas ja kes mingit konkreetset liigutust osalemise võtmes teeb. Osaluspoliitika põhimõtted said Vabariigi Valitsuselt heakskiidu 2009. aastal koondaruande raames. Need põhimõtted võtsime aluseks seaduse tegemisel, milleks on 2010. aastast kehtiv riigivaraseadus. Selles ühendati varem eraldiseisvad kaks seadust - riigivaraseadus, mis reguleeris kinnisvara, autosid jne ning ühingute seadus, kus olid äriühinguid ja sihtasutusi reguleerivad sätted. Kaks plokki sai kokku ühte seadusesse pandud, sest üldterminina on kõik kokku riigivara.

Lisaks on meil veel OECD dimensioon, kus Eesti liitumisel OECD-ga tegime läbi hindamise eesmärgiga selgitada, kas Eesti vastab OECD poolt antud soovitudele. Hindamine toimus ka aastatel 2009 ja 2010. Liitumisprotsessis saime järelraporteerimise kohustuse nõukogu liikmete nimetamise praktika osas. OECD heitis meile ette nõukogu liikmete nimetamise praktikad, mis ei ole piisavalt läbipaistev. Oli pikk küsimustik, kus pidime andma oma seisukohad. Nad käisid kohapeal olukorraga tutvumas, viidi läbi rida intervjuusid erinevate osapooltega. Liitumisprotsessist tehti koondhinnang, kus vaadati, kas meie oleme kooskõlas nende heade tavade, mis neil tavaks on ja mida nemad õigeaks peavad.

Artur Talvik

Kas mäletate, mis need põhilised etteheited olid nõukogu liikmete määramisest?

Tarmo Porgand

Oligi nõukogu liikmete nimetamise praktika. Nimetamine ei olnud piisavalt läbipaistev. Seda nimelt õigusliku regulatsiooni osas, mis meil täna olemas on. Täna on meil piisav regulatsioon riigivaraseaduses ja sellele eelnevas seaduses, millistele kvalifikatsioonile ja hea maine kriteeriumitele peavad vastama nõukogu liikmed. Selles osas ei olnud etteheiteid. Etteheiteid tehti protsessile - kust tekib see inimene, keda esitatakse ja keda nimetatakse? Nende (OECD) jaoks ei olnud see piisavalt läbipaistev. Ja teine dimensioon oli see, et nõukogud on liialt politiseeritud. Nõukogudes oli liialt palju tegevpoliitikuid. Üldfilosoofia on see - kui riik osaleb riigi äriühingutes, siis ta peaks seal osalema tavapärasest ettevõtja põhimõtetest lähtuvalt. Kui ta osaleb äriühingus, peab ta seal tegema äri, mitte poliitikat.

Artur Talvik

Kas omaniku positsioonist oli ka juttu selles OECD suunistes?

Tarmo Porgand

OECD suunised või juhised ütlevad, et nn mitteametlike suuniseid ei tohiks anda. Kui riigil on mingisugused ülesanded äriühingutele, siis peavad need olema selgelt delegeeritud. Kui riik tahab osaleda mingis majandustegevuses, siis esmalt peab see põhjendus olema selgelt defineeritud. Ja järgmine etapp, kui tahetakse mingit riigi tegevust riigi osalusega äriühingule anda, siis peab see olema ametlik ja selgelt kas lepingute või läbi põhikirja või üldkoosoleku otsuste antud ja eesmärgid täpsustatud. Juhuslikkust ei tohi olla.

Artur Talvik

Kas OECD leidis, et sellist juhuslikkust on?

Tarmo Porgand

Sellist järeldust nende kokkuvõttes ei olnud. Iga äriühingu igapäevaellu nad ei jõudnud süüvida.

Artur Talvik

Kas peale OECD raportit või vastavusaruannet peale viidi mingid muudatused ellu?

Tarmo Porgand

Me viisime need eelnevalt hindamisprotsessi käigus enne liitumist ellu. Liitumiseelses protsessis üritasime need kitsaskohad meie regulatsioonis parandada, mis meile tundusid parandamist vajavat. Tegime seda 2010. aasta riigivaraseaduses. Seal edasi on küsimus nõukogude liikmete nimetamise praktikas, kas seal on midagi muutunud või ei ole. Suures plaanis oleme raporteerinud, et suuri olulisi muutusi ei ole.

Artur Talvik

Kas peate tegema neile (OECD) iga-aastaseid raporteid?

Tarmo Porgand

Need on paariaastase vahega. Viimati andsime eelmisel sügisel värske ülevaate. Tagasisidena ei ole veel saanud hinnangut, sest see pannakse kokku laiemalt teemade lõikes ja seda tehakse paljude kohta, mitte ainult riigi osaluspoliitika kohta.

Artur Talvik

Kas saate aruandeid meile anda?

Tarmo Porgand

Saan selle paketi kokku panna, mis oli nende hinnang liitumise ajal ja mis nad on vahepeal järeldanud.

Artur Talvik

Riigivaraseadus on asjade aluseks, aga mis sai ajendiks Rohelise Raamatu tegemiseks?

Tarmo Porgand

Sellise raamatu kujul leppisime formaadi kokku lähtudes valitsuse koalitsioonilepingust 2014. Koalitsioonileppes oli riigi osaluspoliitika, riigi äriühingutes osalemise poliitika uuendamine ja tööinstrumendina lepitati kokku Rohelise Raamatu koostamine

Artur Talvik

Kuidas töögrupp formeerus?

Tarmo Porgand

Rohelise Raamatu töögrupp oli ministriumidest, kes valitsevad osalusi ja teostavad sihtasutuste (edaspidi SA) asutajaõigusi, need kutsusime osalema ja Riigikontroll riigiasutuste poole pealt. II voorus ja paralleelselt küsisime arvamusi lisaks ka erasektorilt Kaubandus-Tööstuskojalt ja kolmandalt sektorilt.

Töörühmas osalesid valdavalt need ametnikud äriühingute valitsemisega tegelevatest ministriumidest. Oli ministriumide nõunikke, ametnikke. Valdavalt allpool kantsleri taset. Sõltus, kuidas ministrium ise otsustas, kes esindab.

Artur Talvik

Mis oli arutelude käigus osaluspoliitikas kõige suuremaks probleemiks?

Tarmo Porgand

Hakkab sellest pihta, kui suutlik riik on ise, et selgeks mõelda, mida tal mille jaoks vaja on. Järgmine etapp - kui see otsus on tehtud, et riik osaleb ja ta on selle selgeks mõelnud, siis järgmine etapp - millises SA-s või äriühingus osaleda. Kuidas suudetakse seda igapäevaselt jälgida, kuidas suudetakse neid eesmärke järgida, mida riik on endale seadnud ja kuidas neid eesmärke saavutatakse.

Artur Talvik

Kas see oli kriitika, et riigil ei olnud osaluspoliitika osas strateegiat?

Tarmo Porgand

Siit tekibki küsimus – mis on strateegia tasand? Kas rääkida sellest, milline on raamistik ja kuidas riik oma otsuseid teeb? Siin on erinevad arusaamised. Mina arvan, et raamistik on olemas ja iga spetsiifiline avalik huvi, miks riik kuskil peaks osalema, peaks tulenema valdkondlikest vajadustest. Meie (RM) arusaam hetkel on see, et meie osaluspoliitika ei toimi omaette, vaid see on varem valdkondlike poliitikate saavutamiseks kavandatud. Kui poliitikas nähakse vajadust osaleda, siis osaluspoliitika ütleb, kuidas see osalemine peaks toimuma.

Artur Talvik

Roheline Raamat? Kas see on vastu võetud?

Tarmo Porgand

Ta on valitsuses ära käinud ja on valitsuse poolt teadmiseks võetud ja kinnitatud. On antud ülesanne koostada Valge Raamat ja sellega tuldagu valitsusse.

Artur Talvik

Kaugel see Valge Raamat on?

Tarmo Porgand

Meil on esimene etapp valmis ja selle arutelud ja diskussioonid on oodanud Sven Sesteri poolt kokku kutsutud ekspertrühma töö taga. Tegelikult on ekspertrühm ka oma töö kokku võtnud. Mida sealt ettepanekutest inkorporeerida Valgesse Raamatusse, otsustame. Meie tahame nüüd sellega valitsusse minna ja siis vaatame, mis sellest jääb Valgesse Raamatusse. Seejärel arendame Valget Raamatut edasi.

Artur Talvik

Kas toimus ka mingi dubleeriv tegevus? MKM otsis ka mingisuguseid lahendusi riigiettevõtetele.

Tarmo Porgand

See on küsimus, mis see dubleeriv on? Osaluste valitsejad on ministriumid, kes peavad hea seisma selle eest, et äriühingud ja sihtasutused toimetaksid võimalikult hästi. MKM-l on neid ministriumidest kõige rohkem. Mingil hetkel võtsid nad ka enda jaoks ette selle ülesande, et kuidas nad saaksid paremini toimetada. Selle käigus tehti ettepanekuid üldise osalemise võtmes, mis ei oleks kitsalt nende poolt valitsevate äriühingute puhul kasutatavad, vaid üldiselt.

Artur Talvik

Krister Michal räägib üldisest tsentraliseeritud juhtimisest. Kas valdkondlikust juhtimisest ühe katuse alla?

Tarmo Porgand

See on järgmine etapp MKM tegevuses. Nad praegu vaatavad, kas läbi kontserni-mudeli oleks võimalik MKM valitsevates äriühingutes saavutada paremaid tulemusi. Praegusel hetkel MKM töö fookusseerib neid konkreetseid äriühinguid, mis on MKM valitsemisalas.

Artur Talvik

Kas see tegevus tuleneb ka Rohelisest Raamatust või kas te neid tegevusi ka koordineerite ministriumide vahel?

Tarmo Porgand

Otseselt MKM-l ei ole kohustust koordineerida või kooskõlastada. Nad analüüsivad ja mõtlevad, kuidas MKM valitsetavaid äriühinguid paremini juhtida. Michal rääkis küll Sesteriga, mis plaan tal on ja seda võiks üheskoos teha (MKM ja RM). Kui see jõuab mingisse faasi, siis arutatakse omavahel. Kui Rohelisest Raamatust rääkida, siis see haakub põhimõtteliselt valitsemisüksuse temaatikaga, kui saame rääkida ekspertiisist ja kogemusest. Kuidas äriühinguid ja SA valitseda, kas teha seda suuremas või väiksemas portfellis? Äärmusesse minnes võib teha sellise mudeli, kus on ainult üks keskne valitsemisüksus, mis täidab omaniku juhtimisrolli absoluutselt kõikide äriühingute ja SA puhul valitseja rolli funktsioonidest lähtuvalt. Või võib teha rakukesi, kus valitsemist kontsentreeritakse väiksemas mahus ja mingist muust loogikast lähtudes: äriplaan, transpordisektori ettevõtete konsolideerimine ühtse omaniku vaate alla, et oleks selles sektoris valdkonnas tervikpilt ees.

Artur Talvik

Kui Te ütlete, et Valgest Raamatust on esimene draft tulnud, siis kas nõukogu liikmete määramine, mida OECD ette heitis, kas seal on mingid uuenduslikud lahendused? Uus käsitlus sees?

Tarmo Porgand

Täna oleks väga ennatlik öelda, missugune jääb Valges Raamatus nõukogu liikmete määramise käsitlus. Ekspertühma ettepanekud on minu teada avalikkusesse juba jõudnud, kuigi valitsus pole seda arutanud. Üks variant, mida avalikkus on arutanud, on sõltumatu nimetamiskomitee. Nõukogu liikmetele võiks anda hinnangu, kas on sobilik ja piisavalt võimekas inimene, grupp inimesi, kes on tõestanud ennast kogenud juhtidena ja peaks oskama anda häid hinnanguid inimeste võimekuse kohta, et nad saavad hakkama nõukogu liikmena.

Artur Talvik

Kõrgemate riigiametnike hindamiskomitee?

Tarmo Porgand

See oli Rohelise Raamatu võtmes. See on üks alternatiiv. Täna ei ole seda veel keegi otsustanud, et see niimoodi läheb.

Artur Talvik

Milline on Teie enda versioon, mis asja kõige paremaks teeks?

Tarmo Porgand

Kui toimub avalik või läbipaistev põhjendus, ei pea isegi olema kuskile avalikule stendile üles riputatud, mis nimetamise põhjendus on. Peab hindama nõukogu koosseisu kompleksust ehk

mis pädevusi/kogemusi on vaja, et moodustusks kompetentne nõukogu. Kui need inimesed neid kompetentse omavad, siis muutub nõukogu liikmete nimetamine süsteemsemaks. Just äriühingute ja sihtasutuste hetkeolukorda silmas pidades muutub nõukogu liikmete nimetamine paremaks. Erinevatel ajahetkedel võib vaja olla erinevaid omadusi. Seda nii nõukogu liikmete võtmes, mitte ainult juhatuse liikmete osas. See sõltub faasist, millises arengufaasis SA või äriühing on.

Artur Talvik

Kas Teie ise olete oma ministrile teinud selles osas märkusi peale selle, kui OECD oma soovitusel tegi? Et määramine peaks olema põhjendatud ja läbipaistev?

Tarmo Porgand

Hinnangud ja arvamused on kõik kommunikeeritud ja sellepärast on ka praegune minister palunud ekspertrühma arvamust avaldama, et saada nendelt sisend, kuidas oleks parem ja mõistlikum viis tulevikus korraldada nõukogu liikmete nimetamist.

Artur Talvik

Tegutseb ta siis selle Valge Raamatu raames?

Tarmo Porgand

Tema eesmärk oli saada Valgesse Raamatusse Eesti tippjuhtide kogemust, kuidas võiks asju hästi korraldada.

Artur Talvik

Kas korruptsiooni vältimise või ennetamise meetmetest on juttu olnud?

Tarmo Porgand

Üldises plaanis on seda alati silmas peetud. Huvide konflikti vältimine. Mis on võimalused ja regulatsioonid. Kas seal on reeglite poole pealt võimalik ja mõistlik täiendavalt midagi teha. Diskussioonid on loomulikult olnud.

Tarmo Olgo

Kas riigi osaluspoliitika valitsemises on korruptsiooni vältimise meetmeid ette nähtud ja kui on, siis millised?

Tarmo Porgand

Korruptsioonivastast strateegiat veab justiitsministeerium. Selles on juhtorganite liikmete kasvatamine ja koolitamine, et nad teadvustaksid oma korruptsiooniriske paremini ja oskaksid ise oma käitumises neid ennetada ja paremini ära tunda neid riske oma töötajates.

Tarmo Olgo

Kas riigil omanikuna, kes osaleb selles protsessis, on ka valitsemises omad põhimõtted? On tal ka see nägemus?

Tarmo Porgand

Põhialus on see, et sisekontrollisüsteem peab olema piisavalt tasemel, maandamaks riske. Siis on küsimus riskide maandamises ja riskide hindamises, kui hästi või halvasti neid maandatakse. Kas riskide maandamiseks on meetmed olemas. Protseduuride piisavus ühelt poolt regulatsioonina ja teiselt poolt praktikas rakendatuna.

Tarmo Olgo

Kas Sina pikka aega valdkonnas tegutsenuna näed, et riik peaks korrupsiooni ennetamiseks veel midagi tegema? Mingeid täiendavaid meetmeid tarvitusele võtma? Arvestades neid viimase aja sündmusi.

Tarmo Porgand

Lõpuni aus olles konkreetset vastust ei oska anda. Alati saab midagi täiendada, alati saab midagi paremaks muuta. Järgmine küsimus on, mis on selle tulemus? Kas jagub ressursi? Pigem on see küsimuseks, kas oleme suutnud juhtorganite poolt adekvaatselt tegevusriske hinnata? Millised on riskid selles tegevuses? Ja sellest tulenevalt, kas on piisavalt vajalikul määral rakendatud meetmeid riskide maandamiseks. Absoluudis ei ole võimalik riske maandada.

Tarmo Olgo

Kas juhatuse liikmete nimetamisel on ka mingid printsiibid, keda võiks riigi äriühingut juhtima valida või ei ole nende jaoks kriteeriume paika pandud? Kui on teada, et inimese suhtes ei ole kriminaalasja algatatud, kuid kahtlus korrupsioonikuriteo kohta on üleval, kuigi kriminaalasja ei ole algatatud. Kas see oleks takistav asjaolu? Kas sedalaadi suuniseid on ka olemas?

Tarmo Porgand

Minu jaoks on elementaarne, et selliseid isikuid ei panda juhtideks. Seaduse täpset regulatsiooni päris peas ei ole, kuid riigivaraseaduses on pikk loetelu, keda nõukogusse nimetada ei tohi. Kui kõnelda nõukogu hoolsuskohustusest üldises plaanis, siis nõukogul on vastutus, et riigi äriühing peab olema hästi juhitud. On elementaarne, et kahtlustusega isikuid juhiks ei panda.

Tarmo Olgo

Kui on selline asi juhtunud, siis küsimus – kes on rikkunud?

Tarmo Porgand

Küsimus on selles, kas nõukogu sai sellest üldse teada? Nõukogul ei ole ju jälitustegevuse õigust. Kui kahtlustust ei ole ajakirjanduses kajastatud, siis ei pruugi nõukogu sellisest asjast saada üldse teada. Omast praktikast tean, et küsitakse julgeolekuasutustest taustainfot. Kui omanikuesindaja teadis, siis loomulikult peab ta sellele tähelepanu juhtima.

Andres Anvelt

Kas RM-l on mingi rutiin, olgu see siis tava või ametlik kord, kui toimuvad mingisugused taolised intsidendid? Kui on juhtumid, korruptiivsed või muud riigivara kantimised, siis mingil kõrgemal üldistusastmel teha analüüs või asja läbivaatamine? Kas midagi peaks muutma riigivaraseaduses või mõnes määruses, et pärast seda, kui intsident on uurimisasutuses saanud oma lahenduse, kas mingit üldistust tehakse?

Tarmo Porgand

Protseduuriliselt sellist ametlikku ei ole. Samas me jälgime igapäevaselt tegevusi ning neid juhtumeid/teemasid käsitletakse regulaarselt tehtavates koondaruannetes valitsusele. Tehakse ülevaateid, kuidas äriühingud toimetavad. Nendes on meil võimalus soovitada valitsusele selliste asjade toimumise järgselt ja teha ettepanekuid, kui näeme lünka kuskil, mis tasub ja väärt vaeva täiendamiseks. Siis loomulikult neid ettepanekuid teeme ja seda pigem oleme teinud ja sellised asjad koondanud, et järgmistes regulatsioonides selliselt asju ennetada.

Andres Anvelt

Rohelise Raamatu 3.2 „Turupositsioon ja huvigrupid“ on riigi äriühingu puhul juba algselt sisse programmeeritud konflikt. Riigi äriühing peab tegutsema samasugustel alustel ja samasuguses konkurentsituatsioonis võrdsetel alustel erasektoriga. Konflikt tekib seal, kui seda äriühingut pannakse täitma mingit avalikku ülesannet, mida erasektori äriühingul ei oleks rentaabel teha. Palun kommenteeri seda. Kas siis, kui seda äriühingut pannakse täitma mingit riigi avalikku ülesannet, näiteks Tallinna Sadama puhul parvlaevade hange või Botnica ost, kas siis kasvab see korruptsioonioht suuremaks? Seal on mingi hall tsoon- minister ütleb, et osta. Kas see probleem on tõstatunud üles ja kas see üldse on probleem ja kui on, siis milline võiks olla selle probleemi lahendus?

Tarmo Porgand

See on tegevuste konflikt. Selles võtmes on läbipaistvuse teema oluline - kui riik tahab, et äriühing täidaks mingit avaliku ülesande rolli, siis sõlmitakse leping ja riik finantseerib seda tellimuse täitmist. Kas sellel puhul, kui äriühingule pannakse mingi riigi ülesanne täita, kas siis kaasneb kohe ilmselgelt korruptsioonioht või selle ohtu oluline kasv? Ma arvan, et pigem mitte. Avalikku ülesannet pead tegema tegelikult sama hästi kui tavapärasest äri ja kui keegi, kes äriühingus toimetab, on kahetsusväärset korruptiivsete kalduvustega, siis pole vahet, kas ta korraldab tavapäraselt igapäevast toimetamist või teeb täiendavalt avalikku ülesannet. Küsimus on selles, kuidas organisatsioonis on struktuur üles ehitatud ja kas on tagatud järelevalve, et ei saaks teha asju, mis oleks võinud jääda kahe silma vahele.

Valdo Randpere

IBM-is oli olemas regiooniti turvaülem, kes viis läbi koolitusi ja oli igati abiks. Kas Eesti riigis ei oleks otstarbekas ühe turvaülema ameti loomine? Näiteks Riigikantselei juures, kes aitaks korruptsiooni ära hoida?

Tarmo Porgand

Täna on see funktsioon justiitsministeeriumil, kes on riigiasutustes korruptsiooni ennetamise eest vastutav institutsioon. Korruptsioonivastase võitluse strateegia on nende vastutusvaldkond ja ülesanne. RM-s riigihalduse osakonnas on ametnikueetika pool, mis hõlmab ka äriühingute ja sihtasutuste juhtorganeid. Ühest vastust ei julge anda, kas tänane lahendus on ebaefektiivne või tänane süsteem on sedavõrd tugev, et ta suutis Tallinna Sadama laadse korruptsioonijuhtumi tuvastada.

Valdo Randpere

See oli ikka KAPO, kes suutis. Tegelikult tähendaks ühe turvaülema roll riigile kokkuhoidu. See tähendaks ju, et pannakse kokku RM ja justiitsministeeriumi ülesanded ühele ametiisikule. Pean oma kogemust selles osas eriti väärtuslikuks, et tehti koolitusi ja sertifitseerimist.

Tarmo Porgand

Koolitusi tehakse ka praegu riigihalduse poole peal. RM- s oleme riigi osaluspoliitika poole pealt korraldanud koolitusi nõukogu liikmetele.

Valdo Randpere

Olen olnud päris mitmes nõukogus ja pole saanud ühtegi koolituse kutset.

Tarmo Porgand

Võimalik ühe konkreetse inimese puhul. Sõltuvalt rahastamise allikast oleme saanud kutsuda mingit kindlamat seltskonda. Kui oleme saanud raha struktuurivahenditest, võib olla ka nõue, et koolitada saab üksnes riigiametnikke. Kahjuks Riigikogu liikmed ei ole riigiametnikud.

Jaanus Karilaid

MKM- l on 26 asutust, kuhu RM määrab ka oma esindajaid. Tundub, et kahe ministeeriumi vahel aga koostööd eriliselt ei ole. Süsteemid on omavahel seotud. MKM saatis RM-le kirja, kus palus anda hinnang, kas teha mõne tehingu puhul riigihange mitte teha. RM on andnud väga abstraktseid vastuseid, mis jätab väga palju valikuvõimalusi. Sellest on tekkinud probleeme. Kui RM oleks ise mõnedes küsimustes selgem ja konkreetsem, oleks võinud riigihangetes mõnda korruptsiooniriski maandada. Riigikontroll on teinud korduvalt ettepanekuid, et Riik ei ole siin selget positsiooni võtnud, et riigi osalusega äriühingud peaksid olema riigihangete tegemisel palju läbipaistvamad. Miks RM on leigelt suhtunud ka Riigikontrolli märkustesse ja ettepanekutesse? Praktiline näide siin on Botnica näide.

Tarmo Porgand

Ei ole riigihanke spetsialist. Ei saa laskuda sellesse diskussiooni riigihanke võtmes. Kommenteerides seda, kas riigihankemenetlus peab olema läbipaistev, siis sõltumata sellest, kas oled riigihankekohuslane või mitte, kõik tegevused tuleb korraldada läbipaistvalt.

Valdo Randpere

Peaks olema keegi – üks konkreetne isik, kes konkreetselt vastutab riigihangete korraldamise eest. Annab selgeid juhiseid.

Tarmo Porgand

Riigihanke valdkonna spetsialist ei ole. Kuid mul on selge seisukoht, et kõik tehtavad tegevused peavad olema läbipaistvad. Tavapärasel ettevõtluses kasutatavas hanke praktikas peab iseenda jaoks organisatsioonina saavutama parima tulemuse.

Tiina Ojasalu

KAPO reageerib tagantjärele, kui rikkumised on juba toimunud. Aga ennetavate meetmetena? Näiteks Tallinna Sadama juhatuse liikmete näite varal? Meie komisjonis käinud inimesed on toonud välja positiivsete asjaoludena avalikud konkursid, juhatuse liikmete rotatsiooni. Samuti selle, et siseaudit toimib väga hästi selles osas, mis on allpool juhatust. Kui aga sisekontroll saab raha juhatusele, istub juhatusega samal korrusel, siis sisekontroll juhatuse üle ei toimi. Kas selliseid meetmeid on võimalik näha ette riigivaraseaduses? Näiteks üldkoosolek peaks riigivaraseaduse kohaselt selliseid meetmeid sätestama?

Tarmo Porgand

Seal (riigivaraseaduses) on need juba ka olemas. Küsimus selles, kuhu seda taset või kriteeriumite kombinatsiooni nihutada, mis see piisav on?

Tiina Ojasalu

Samuti julgeolekukontroll?

Tarmo Olgo

Kas RM näeb Tallinna Sadama juhtumiga valguses, et riigi kui omaniku osaluspoliitikas peaks tegema selgelt mingeid muudatusi? Analüüsid, mis on juhtunud?

Tarmo Porgand

Seda ülevaadet meil täna ei ole, mis valesti läks.

Tarmo Olgo

Kui võtta tänane osaluspoliitika, siis ega seal väga palju riigi äriühingute osaluspoliitika kohta läbipaistvusnõudeid ei ole. Riigihangete seaduse järgimine. Kui võtta riigi äriühingu tütarettevõtte, kes teeb riigihanke, kas selle tulemused on avalikud või ei ole avalikud? Riik ei ole öelnud, kas need peaksid olema avalikud või mitte. Milline on RM hinnang? Kas läbipaistvust peaks suurendama? Kas olukord on praegu väga hea või riigihanked peaksid olema läbipaistvamad?

Tarmo Porgand

Need, kes on riigihankijad, nende andmed on kõik läbipaistvad, sest nende hanked on riigihangete registris.

Tarmo Olgo

Aga kui ei ole riigihankija?

Tarmo Porgand

Siis on küsimus, miks ta ei ole riigihankija? Ta on reeglina ikkagi turul toimetav ühing ja siis on küsimus, mis on tulemus siis, kui riigi äriühing on detailidena avalik kõikidele, sh ka konkurentidele?

Tarmo Olgo

Kasvõi lihtsaid asju vaadata – kui palju juhatuse esimees palka saab? Juhatuse liikmete palgad? Kes on suuremad äripartnerid? Kui palju tehti äripartneritena tehinguid? Mis rahalises ulatuses?

Tarmo Porgand

See on kõik majandusaasta aruannetes kirjas seotud isikute osas.

Tarmo Olgo

Palju sa näed? Kuid palju saab juhatuse esimees palka? Näed koondnumbrit.

Tarmo Porgand

Mida see juhatuse palganumber näitab korrupsiooni võtmes? Kas see on suur või väike? Palganumber avalik? Kas see paneb teda käituma vähem korrupsiivselt?

Tarmo Olgo

Läbipaistvuse teema ja korrupsioon on omavahel pöördvõrdelises seoses - mida läbipaistvam on, seda vähem korrupsiooni. Kas omaniku poliitikaga oleks võimalik suurendada riigi äriühingute läbipaistvust, et vähendada korrupsiooni?

Artur Talvik

Hangete puhul on hind avalik, aga pole selge, millest see hind koosneb? Ei pea minema detailideni, aga nt parvlaevade puhul?

Tarmo Porgand

Läbipaistvuse poliitika puhul oleme võtnud osaluspoliitika eeskujuks börsiettevõtete läbipaistvuspoliitika. See on oma olemuselt samasuguse omaniku- agendi olemuse suhtega nagu on riigi osalusega äriühingute puhul. Omanik on abstraktsem, väga palju on väikeaktsionäre, valitseb ja juhib väiksem grupp inimesi. See on ka praegusel hetkel

võrdlusmoment. Täna on küsimus, kas tuleks veel mingit täiendavat lisaväärtust, võrreldes sellega, kui lisandub täiendavat koormust kuskilt.

Artur Talvik

Kas täna on suund sinna börsiettevõtete läbipaistvuse suunas? Omanik abstraktsem?

Tarmo Porgand

See on eesmärk jah, kuigi ega seda üks-ühele taset ei pruugi olla.

Valdo Randpere

Näide Taanist, kus esitleti hangete veebipõhist süsteemi. Ennem veebipõhise süsteemi loomist oli palju riigihangete vaidlusi. Pärast hangete veebipõhise süsteemi loomist ei olnud enam ühtegi vaidlustust. Põhjuseks see, et kõik etapid olid avalikustatud ja avalikud. RM ja MKM ei olnud sellise süsteemi loomisel 12 aastat tagasi väga entusiastlikud. Aga põhimõtteliselt olen kuulnud, et midagi on tegemisel. Kas tänapäeval on mingi kvalitatiivne paranemine toimunud?

Tarmo Porgand

Täna on elektrooniline riigihangete keskkond olemas. Ma igapäevaselt riigihangete valdkonnaga ei tegele, ei oska rohkem kommenteerida. Registrisse peavad minema kõik hanked. Kui palju neist elektrooniliselt menetletakse, ei oska öelda.

Tarmo Olgo

Kui võtta riigihangete registrist need Tallinna Sadama hanked, millele on juurdepääs, kui palju nad hangivad, siis mis see protsent võib olla?

Tarmo Porgand

Mis puhul need riigihanked üldse on?

Valdo Randpere

Keegi võiks uurida, mis seisus täna on riigihangete süsteem Eestis? Riigihangete läbipaistvus? Teine asi, mis Eestis ei olnud varasemalt reguleeritud, olid kingitused – millises vääringus võis kingitusi vastu võtta. Kas tänapäeval on midagi olemas? Kas Roheline Raamat sisaldab midagi selles valdkonnas?

Tarmo Porgand

Korruptsiooni ennetamise temaatika on ametniku eetika reeglites paigas.

Tarmo Olgo

Kohtus vaieldakse, millal isik on ametnik ja millal ta ei ole ametnik.

Tarmo Porgand

Ettevõtte siseselt on need reeglid sätestatud.

Artur Talvik

Probleem on krediitkaarditega.

Jaanus Karilaid

Kaua need riigi osaluspoliitika reeglid juba kehtivad?

Tarmo Porgand

1995.aastast saadik on erinevates seadustes ja õigusaktides olemas regulatsioon riigi osaluspoliitikast. Erinevatel ajahetkedel on põhimõtete uuendamist arutatud ja võetud seisukohti kokku.

Tarmo Olgo

Riigi äriühingute viimisest börsile. Kas täna on riigil olemas kompetents selleks, et tellida sisse börsile viimine? Kus see kompetents on? Kas mõni inimene on selles protsessis ka realselt osalenud?

Tarmo Porgand

Täna neid inimesi, kes on realselt äriühingut börsile viimist ette valmistanud, minu teada ei ole. Eesti riik on ainult ühe ettevõtte börsile viinud – see on Eesti Telekom.

Tarmo Olgo

Aga on tal see kompetents olemas?

Valdo Randpere

Selle peab väljast tellima

Tarmo Porgand

Kui tekib vajadus ja teema aktuaalsemaks muutub, saavad inimesed ennast täiendada. Ega tühja koha ja iga kompetentsi peale ei saa ressursi tekitada.

Valdo Randpere

Telekomi börsile viimine oli igati õnnestunud.

Artur Talvik

Nõukogu liikme vastutusest. Tänapäeva seisuga ei ole, ka mitteriigiettevõttest, ühtegi case'i, et kedagi oleks vastutusele võetud. Kas Valge Raamat hakkab käsitlema vastutuse küsimust?

Tarmo Porgand

Vastutus tuleb äriseadustikust ja sihtasutuste seadusest, see paneb nõukogu liikmete rolli ja vastutuse paika. Valge Raamatu kontekst käib ikka sellest, millele nõukogu liikmed oma rolli täites peavad keskendumisele. Seal seda üldseaduste sanktsiooni poolt ei ole praeguseks ajaks lauale võtnud. Mida ei saa välistada, et järgmistes diskussioonides võib see teema kõneks tulla

Artur Talvik

Prokuratuur ütles, et tänaseks pole keegi selle vastutuse paragrahvi eest karistada saanud.

Tarmo Porgand

Pretsedente ma ka ei tea, et oleks. Küll on juhatuse liikmeid karistatud. Nõukogu liikmete puhul on küsimus selles, et kui menetlustoimingute võtmes ei leita alust, mille baasil vastutus suunata ka nõukogu liikmete poole, siis ma ei oska selles diskussioonis osaleda. Peab juristide poole pöörduma, kas puudub regulatsioon või ongi selline tegevus, et on vahe sees ja nõukogude tegevust või tegevusetust ei ole võimalik rikkumiste juures tuvastada.

Tiina Ojasalu

Kuidas RM ise kontrollib oma valitsevates ettevõtetes, et nõukogu liikmeid ei oleks kallutatud mingite huvigruppide poolt või ei tegutseks huvide konfliktisituatsioonis, vaid tegutseksid ikkagi riigi huvides?

Valdo Randpere

Isikud, kes lähevad nõukogu liikmeks, peavad täitma vastavad ankeedid.

Tarmo Porgand

Riigivaraseaduses on need nõuded ja vastavuskriteeriumid paika pandud, millele nõukogu liige peab vastama ja millised nad ei tohi olla. Selle jaoks, et seda hinnata ja kontrollida, meie küsime neilt informatsiooni ja meile kättesaadavate vahendite ja registrite baasil võrdleme saadud informatsiooni. Seda, mida nad deklareerivad ja mis meile nähtav tegelik seis on. Jälitustegevuse õigust meil ei ole, mistõttu oleme piiratud avalike andmetega. Jälgimine toimub jooksvalt. Igaühel on kohustus muudatustest, infost, mis nende kohta käib, mis nendega toimub, kohustus teavitada. Iga päev me ei kontrolli. Nõukogu liikmete vahetuste ajal on kontroll põhjalikum.

Artur Talvik

Millal Valge Raamat valitsuses on?

Tarmo Porgand

Loodan, et sellel kevadel

Üleskirjutuse koostanud

Kaie Masing
Urimiskomisjoni konsultant

Üleskirjutuse üle vaadanud

Tarmo Porgand
(e-kiri 18.03.2016)